

ПРОБЛЕМАЛЫҚ КРЕДИТТЕР ҚОРЫ
САТЫП АЛУ. БАСҚАРУ. САТУ.

Жапонияның проблемалық несиелерді (NPL) реттеу тәжірибесі

RCC және басқа да активтерді
басқару компанияларының
қызметі

I. Жапонияда проблемалық несиелердің (NPL) өсуі

NPL дағдарысының себептері мен алғышарттары, алғашқы жауап шаралары

1980 жылдардың екінші жартысында Жапониядағы қор нарығы мен жылжымайтын мүлік нарығындағы бағалар екі есеге төмендеді. 1990 жылдардың басында Жапония банкі пайыздық мөлшерлемелерді көтерді, бұл алыпсатарлық инвестициялардың күрт төмендеуіне әкеліп, активтерге деген сұранысты азайтты. Үш жыл ішінде қор нарығы 1989 жылғы ең жоғары деңгейінен 60%-ға төмендеді, ал жер бағасы екі есе арзандады.

Акциялар мен жылжымайтын мүлік бағасының төмендеуі банктер мен басқа қаржы ұйымдары үшін үлкен шығындарға әкелуі мүмкін еді, себебі олардың балансында осы активтерге байланысты үлкен көлемдегі несиелер мен бағалы қағаздар болды.

Бағалар құлдыраған алғашқы жылдары қаржы ұйымдарының банкротқа ұшырауы сирек кездесетін

және тек шағын ұйымдармен шектелген. Осы кезеңде ірі банктер мен үкімет проблемалық несиелердің нақты ауқымын мойындауды кейінге қалдырды, бағаның қайта қалпына келуін күтті.

Сонымен қатар, банктер күмәнді несиелерді есептен шығаруға асықпады, өйткені салық заңнамасының қатаң ережелері несиелер бойынша шығындарды есептен шығаруды банкроттық рәсімі немесе өндіріп алу процесінде ғана рұқсат етті.

1993 жылы жапон банктері бірлесіп Кооперативті несиелер алу компаниясын (КНАК) құрды, ол проблемалық несиелерді реттеуге көмектесуі тиіс болды. Алайда, Халықаралық валюта қоры (ХВҚ) мамандарының пікірінше, КНАК құрудың негізгі мақсаты банктерге несиелерді есептен шығару кезінде салықтық жеңілдіктерді пайдалануға мүмкіндік беру болды.

I. Жапонияда проблемалық несиелердің (NPL) өсуі

Алғашқы активтерді басқару компанияларының қызметі

КНАК жеке ұйым ретінде 162 мүшелік мекеменің қатысуымен құрылды. Олар компанияның бастапқы капиталына жалпы сомасы 7,9 трлн иен (~74 млрд АҚШ доллары) көлемінде жарна аударды, сондай-ақ NPL сатып алуды қаржыландырды. Банктер өздерінің проблемалық несиелерін КНАК-ке сатқан кезде, бұл несиелер бойынша шығындарды тану арқылы салықтық жеңілдіктер алуға мүмкіндік берді. Жалпы, ССРС 15,4 трлн иен (~136 млрд АҚШ доллары) номиналды құнымен NPL сатып алды, ал оның нарықтық бағасы 5,8 трлн иен (~51 млрд АҚШ доллары) болды. 2004 жылы КНАК жойылды.

КНАК құрылғанына қарамастан, 1994 жылдың желтоқсанында екі ірі несиелер кооперативі - Токуо Куова Credit Union және Anzen Credit Union банкротқа

ұшырады. Оған жауап ретінде Жапония Банкі Токуо Kyodo Bank (ТКВ) активтерді басқару компаниясын құрды, оған банкрот болған кооперативтердің активтері берілді.

1995 жылдың тамызында ТКВ-ге басқа банкрот несиелер кооперативтері мен бір банктің активтері қосымша берілді. Компания капиталы жеке қаржы мекемелерінің және Жапония Банкінің қаражатынан құрылды. 1996 жылы ТКВ Қалпына келтіру және өндіріп алу банкіне (RCB) қайта құрылды, оның 75% акциясы Жапонияның депозиттерді сақтандыру корпорациясына берілді. Жалпы, RCB басқаруында 45 банкрот банктің және несиелер кооперативтерінің активтері болды. RCB басқа активтерді басқару компаниялары сияқты өндіріп алу, сауықтыру және стресс-активтерді сату қызметтерін атқарды.

I. Жапонияда проблемалық несиелердің (NPL) өсуі

Тұрғын үй несиелік корпорациялары дағдарысын реттеу

Кредиттік кооперативтердің банкротқа ұшырауымен қатар, банктер 1970 жылдары құрған банктік емес тұрғын үй несиелік корпорацияларының (дзэсен, jusen) қаржылық тұрақтылығы мәселесі де өзекті болды.

1980-жылдары ипотекалық нарықтағы бәсекелестіктің күшеюіне және реттеудің әлсіреуіне байланысты дзэсендер жоғары тәуекелді несиелеуге көшті. Нарықтағы бағаның төмендеуінен кейін Қаржы министрлігі, кредиторлар және инвесторлардың келісілген шешімімен жеті дзэсен жойылды. Сонымен қатар, Қаржы министрлігінің тапсырысы бойынша жүргізілген арнайы тексеру дзэсендердің жалпы несиелік портфелінің 74%-ы проблемалық несиелерден құралғанын анықтады.

1996 жылы Жапония парламенті дзэсен активтерін басқару бойынша арнайы компания - "Тұрғын үй несиелерін басқару корпорациясын" (HLAC) құрды.

HLAC Жапонияның депозиттерді сақтандыру корпорациясының 100% еншілес компаниясы болды және оның капиталы 200 миллиард иен (~1,8 млрд АҚШ доллары) құрады. HLAC шамамен 200 мың дзэсендердің проблемалық несиелерін, жалпы сомасы 4,7 трлн иен (~43 млрд АҚШ доллары) көлемінде реттеуге жауапты болды.

Сонымен қатар, HLAC құқықтық алаңнан тыс жұмыс істеген банктердің шығындарын өтеу бойынша іс-шараларды жүзеге асырды.

I. Жапонияда проблемалық несиелердің (NPL) өсуі

Жапонияда NPL нақты көлемін анықтау мәселелері

Нарықтағы бағаның құлдырауымен, кәсіпорындардың банкротқа ұшырауының артуымен және банктердің проблемалық несиелерді (NPL) есептен шығаруға құлықсыздығымен қатар, қаржы жүйесіндегі NPL деңгейінің өсуіне ұзақ уақыт бойы төлем қабілетсіз кәсіпорындарды қайта құрылымдау арқылы "мәселені жасыру" тәжірибесі әсер етті.

Жапонияда активтерді жіктеу және стандарттау жүйелерінің жеткіліксіздігі де маңызды мәселе болды. Үкімет дағдарыс басталғаннан кейін ғана жіктеу стандарттарын сақтауды қамтамасыз ету үшін заңдар қабылдай бастады және біртіндеп несиелер туралы ақпаратты

ашуға қойылатын талаптарды күшейтті.

Тиісті саясатты енгізу, сондай-ақ банктердің ашықтығы мен айқындық деңгейін арттыру NPL көлемінің артуына ықпал етті. Алайда, қаржы жүйесінде нақты проблемалық несиелердің көлеміне қатысты белгісіздік сақталды.

Жекеменшік сарапшылардың бағалауы бойынша, 2001 жылы проблемалық несиелердің көлемі 100-250 трлн иен (шамамен 822 млрд - 2 трлн АҚШ доллары) аралығында болды. Ал ресми мәліметтер бойынша, 2001 жылы NPL деңгейі 36,8 трлн иеннен (шамамен 302 млрд АҚШ доллары) аспады.

I. Жапонияда проблемалық несиелердің (NPL) өсуі

NPL реттеу бойынша алғашқы заңнамалық шаралар

Дағдарыс өз шыңына жеткенде, парламент Қаржылық функцияларды тұрақтандыру туралы заңды қабылдады. Бұл заң үкіметке: Банкротқа ұшыраған банктердің салымшыларын қорғау үшін 17 трлн иен (~135 млрд АҚШ доллары); Банктерді қайта капиталдандыруға 13 трлн иен (~103 млрд АҚШ доллары) бөлуді заңдастырды. Алайда, мемлекеттік қаражат құю жағдайды тұрақтандыра алмады. Қоғамның наразылығы үкіметтің өзгеруіне алып келді.

Жаңа үкімет Оперативті қайта капиталдандыру туралы заңды қабылдап, 7,5 трлн иен (~60 млрд АҚШ доллары) көлеміндегі жаңа көмек пакетін бекітті. Бұл нарықты уақытша тұрақтандырды, бірақ проблемалық несиелер мәселесін шеше алмады. Капитал тапшылығы қайтадан өрши бастады.

Жапонияда қаржы дағдарысы кезінде антикризистік реттеу және қадағалау органдары ауыстырылды, жаңа мемлекеттік құрылымдар пайда болды.

1998 жылдың ортасында: Қаржылық қадағалау агенттігі (FSA) құрылды, оған Қаржы министрлігінің бақылау өкілеттіктері берілді.

Қаржы қайта құру жөніндегі комиссия (FRC) құрылды. Ол: Банктерді бақылауға жауапты болды; Үкіметке бағынышты емес тәуелсіз әкімшілік орган ретінде жұмыс істеді; Банкроттық заңдарын жүзеге асыру және капитал құю саясатын реттеу міндетін атқарды.

2001 жылы FSA барлық қаржы қадағалау органдарын біріктіретін мемлекеттік агенттік ретінде қайта құрылды.

II. RCC құрылуы:

корпорацияның мақсаты және негізгі қызметі

Қарыздарды реттеу және өндіріп алу жөніндегі корпорация (RCC) Тұрғын үй несиелерін басқару корпорациясы (HLAC) мен Қарыздарды реттеу және өндіріп алу банкі (RCB) біріктіру арқылы құрылды. Біріктіру депозиттерді сақтандыру туралы заңға және қаржылық сауықтыру туралы заңға енгізілген өзгерістер негізінде жүзеге асты.

Екі активтерді басқару компаниясын біріктіру туралы шешім 1998 жылы жарияланды, ал 1999 жылы 1 сәуірде RCC өз жұмысын бастады.

Корпорацияның басты мақсаты: Банкрот болған қаржы ұйымдарынан алынған мерзімі өткен несиелерді жедел қалпына келтіру және өндіріп алу; Әділ және ашық процедуралар арқылы мемлекеттік шығындарды барынша азайту.

RCC банкрот болған ұйымдардан да, төлем қабілеттілігі бар қаржы мекемелерінен де активтерді сатып алуға құқылы болды. HLAC және RCB функцияларын мұраға алды. Жойылған дзюсендерден (jusen) және банкротқа ұшыраған несиелік кооперативтерден алынған проблемалық активтерді басқару.

Оперативті қайта капиталдандыру туралы заң аясында RCC: Мемлекеттік қаражат есебінен капитал құйылған мекемелердің артықшылықты акциялары мен қосалқы қарыздарын сатып алды; Капитал құю процесін бақылады және қаржылық қайта құру жөніндегі комиссия (кейін қаржы қызметтері агенттігі) арқылы капитал андеррайтингінің шарттарын белгіледі.

II. RCC құрылуы:

капитализация, штат, активтерді сатып алу механизмі

RCC Жапония депозиттерді сақтандыру корпорациясының еншілес ұйымы ретінде құрылды. Бастапқы капиталы мемлекеттен облигацияларды айырбастау арқылы алынып, 212 млрд иенді (~1,9 млрд АҚШ долларын) құрады. RCC-ны Кохей Накабо басқарды, ол 1996 жылдың шілде айынан бастап HLAC президенті қызметін атқарды. Компанияның қызметкерлері негізінен HLAC және RCB бұрынғы қызметкерлерінен құрылды. 1999 жылы RCC құрамында шамамен 1 900 қызметкер жұмыс істеді.

Қаржылық сауықтыру туралы заң RCC-ға төлем қабілеттілігі бар қаржы мекемелерінің активтерін сатып алу мүмкіндігін берді. "Сау" банктерден NPL (проблемалық несиелер) сатуға арналған өтініштерді қабылдау 1999 жылдың

маусым айында басталды. RCC Жапония депозиттерді сақтандыру корпорациясымен бірлесіп банктердің ұсыныстарын қарап, активтерге баға ұсынды. RCC қаржылық тұрақты банктерден активтер сатып алу бағдарламасының әрекет ету мерзімі бірнеше рет ұзартылды, өтініштерді қабылдаудың соңғы мерзімі 2005 жылғы 31 наурыз болып белгіленді.

Төлем қабілеттілігі жоқ компанияларды реттеу процесінде, RCC және Жапония депозиттерді сақтандыру корпорациясынан бөлек, Қаржы қызметтері агенттігі (FSA) мен соттар да тартылды. Олар проблемалық компаниялардың бизнесі мен активтерін жаңа сатып алушыларға кедергісіз беруін қамтамасыз етумен айналысты.

III. RCC АКТИВТЕРІН БАҒАЛАУ

БАҒАЛАУ ТӘСІЛДЕРІ

RCC сатып алу бағасын анықтау әдістемесін ашып көрсетпеді. Дегенмен, қызметінің алғашқы жылдарында корпорация портфельдегі шығындарды мойындамау үшін активтерді едәуір жеңілдікпен сатып алды, бұл елдегі шиеленіскен саяси жағдай мен қоғам наразылығының өсуімен байланысты болды.

2001 жылдың қазан айына дейін RCC активтерді орташа есеппен олардың баланстық құнының 3,8%-

ына сатып алды, кейбір жағдайларда өтімділігі төмен активтер үшін небәрі 1 иен ұсынды. Бұл банктердің RCC-ға өздерінің проблемалық несиелерін сатуға деген ынтасының төмендеуіне алып келді.

Осыған байланысты 2002 жылдың қаңтарында Қаржылық сауықтыру туралы заңға түзетулер енгізілді, бұл RCC-ға активтерді нарықтық бағамен сатып алу мүмкіндігін қарастырды.

RCC активтерінің құны, млрд иен

IV. RCC активтерін басқару

экономиканы сауықтыру және активтерді тарту стратегиясы

Қызметінің алғашқы жылдарында корпорацияның активтерді басқару механизмдері кепілдік мүлкін өндіріп алумен және сатумен шектелді.

Кейіннен NPL реттеу процесін жеделдету үшін үкімет RCC өкілеттігін кеңейте бастады.

Осылайша, 2001 жылдан бастап RCC-ге несиелерді секьюритизациялау құқығы берілді, сондай-ақ оларды инвесторларға өткізу мүмкіндігі болды. 2002 жылдан бастап корпорация

активтерді пулдарға біріктіру арқылы көтерме сатуды бастады.

Сонымен қатар, үкімет қаржы жүйесіндегі NPL мәселесінің ауқымын толық түсінгеннен кейін корпорация проблемалық ұйымдарды қайта құрылымдау, қарыздарды қайта құрылымдау және бизнесті сауықтыруға жәрдемдесу мақсатында борышкерлерді оңалту жоспарын әзірлеу жұмыстарын бастады.

RCC активтерін иеліктен шығару әдістері жылдар бойынша

V. RCC қызметінің нәтижелері

Қайтарымдылық көрсеткіштері

2005 жылғы 31 наурыздағы жағдай бойынша RCC жалпы баланстық құны 4 трлн иен (~34,9 млрд АҚШ доллары) болатын проблемалық несиелерді 192 төлем қабілетті қаржы ұйымдарынан 353 млрд иенге (~3 млрд АҚШ доллары) сатып алды. Осылайша, орташа дисконт деңгейі 91%-ды құрады. Бұл несие санаты бойынша корпорация қайтарымдылықты 642 млрд иен (~5,6 млрд АҚШ доллары) көлемінде қамтамасыз етті.

Төлем қабілетсіз

компаниялардан корпорация жалпы баланстық құны 29 трлн иен (~253 млрд АҚШ доллары) болатын активтерді 6,4 трлн иенге (~55,8 млрд АҚШ доллары) сатып алды. Бұл несиелер бойынша қайтарымдылық 7,1 трлн иен (~61,9 млрд АҚШ доллары) деңгейінде болды.

Осылайша, RCC тек салынған қаражаттың қайтарымдылығын қамтамасыз етіп қана қоймай, активтер арқылы пайда алуға да қол жеткізді.

Корпоративтік даму департаменті АҚ
«Проблемалық кредиттер қоры»

Ақпарат көздері:

The Resolution and Collection Corporation of Japan, Mallory Dreyer, Yale University
Reports of BOJ, RCC, IMF

Валюта айырбастау кезінде www.macrotrends.net порталындағы тиісті кезеңдерге арналған орташа тарихи деректер пайдаланылды